

Per Xavier Canyelles

Els caragolins endèmics del gènere *Xerocrassa*

A vegades s'ha dit que si Charles Darwin hagués arribat a les illes Balears en comptes de les Illes Galápagos, la seva obra sobre l'Origen de les espècies s'hagués realitzat exactament igual. Les illes i illots, en general, són autèntics laboratoris naturals en els quals a causa de l'aïllament geogràfic de la mar, les espècies evolucionen de manera independent, donant lloc així a espècies i subespècies endèmiques, això és, úniques i exclusives d'una zona concreta. A Balears, per exemple, hi viuen les moltes espècies i subespècies de caragolins endèmics originades per evolució a partir d'un ancestre comú.

A les nostres illes hi trobam dos gèneres de caragols terrestres endèmics: *Allognathus* (encara coneguts amb el nom anterior d'*Iberellus*) i *Xerocrassa*. Aquests no es troben a zones alterades per l'home, com els camps de

Xerocrassa claudinae

cultiu, pastures o jardins, sinó a boscos ben conservats, penyals, garrigues i litoral sense espoli.

No parlem dels caragols que la gent coneix, i que fins i tot es consumeixen en gastronomia o que formen plagues als cultius, sinó d'uns caragolins petits, amagadissos, que pertanyen al gènere *Xerocrassa*. Es desconeixen aspectes de la seva vida, com l'alimentació, el temps que viuen i com poden sobreviure llarguíssimes temporades de sequera a terrenys on pràcticament només hi ha pedres.

A les Pitiüses trobam tres espècies amb les corresponents subespècies: *X. caroli*, *X. ebusitana* i *X. ortizi*.

La *X. caroli* viu a la meitat sud d'Eivissa i als seus illots, però les seves subespècies viuen respectivament a l'illa des Porroig (subsp. *alegriae*), s'Espartar i s'Espartell (subsp. *espartariensis*), a Formentera (subsp. *formen-terensis*) i a Conillera de Sant Josep de sa Talaia (subsp. *jaeckeli*).

La *Xerocrassa ebusitana* es troba també a la meitat sud eivissenca, a tot Formentera, a s'Espalmador i a s'Espardell. Compta amb les subespècies següents: *calasaladae* (s'Illeta, Cala Salada), *conjungens* (Escull Vermell de ses Bledes), *hortae* (Illot de s'Hort), *margaritae* (Ses Margalides), *mesquidae* (Illot de sa Mesquida), *muradae* (Illa Murada), *redonae* (illa Rodona), *scopulicola* (ses Bledes), *vedrae* (es Vedrà) i *vedranellensis* (es Vedranell).

Quant a la *Xerocrassa ortizi*, és pròpia del nord d'Eivis-

sa i de Tagomago, amb les subespècies *canae* (Illa des Canar), *calderensis* (illa des Calders) i *cisternasi* (illa grossa de Santa Eulàlia).

La distribució d'aquests caragolins, sembla que ve determinada per accidents geogràfics que actuen com a barreres naturals.

A Mallorca hi viu la *Xerocrassa frater*, que també es troba a sa Dragonera, amb una distribució molt desigual. Compta amb les subespècies *pollenzensis* (de s'Illeta de Sóller, gran part de Tramuntana, la Victòria d'Alcúdia...), *muntaneri* (pròpia de les zones més altes de Tramuntana, Gorg Blau...) i *pulaensis* (Artà, Son Servera i Sant Llorenç).

A Menorca hi viu arreu la *Xerocrassa nyeli* que curiosament també es troba en el llevant i sud mallorquí (Santanyí, Porto Colom, Artà...) així com a Cabrera. Conviu amb l'espècie *X. cardonae*, molt més localitzada.

A l'illa des Conills i a gran part de Cabrera, hi viu *X. ponsi* perfectament mimetitzada entre les roques. Sembla pertànyer al mateix grup de la *X. homeyeri* de distribució intermitent (es Salobrar, Llucmajor, Cura...). Recentment s'ha descobert la *ferrutxensis*, caracteritzada per tenir pels a la closca i que és pròpia del litoral d'Artà.

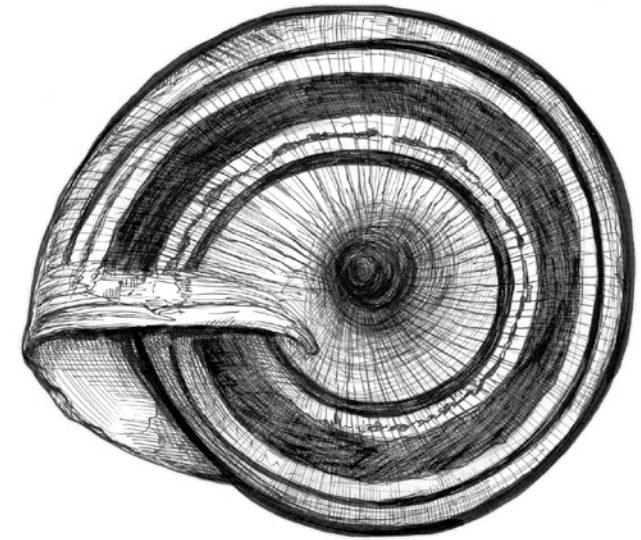
A Mallorca també hi ha l'espècie *X. prietoi* (Campanet, Sóller, Selva, Pollença...) amb la quilla lateral molt pronunciada, que a la zona de Muro i Can Picafort esdevé la subespècie *muroensis*.

Durant molt de temps s'ha cregut que dos tàxons més, *claudinae* i *moraguesi*, eren subespècies diferents de *X. prietoi*, caracteritzades per tenir les costelles molt pronunciades. Però resulten ser espècies diferents. La *X. moraguesi* viu a Mancor de la Vall, Lloseta, Puigpunyent... mentre que la *X. claudinae* només es troba a Formentor.

A la zona de Gènova, na Burguesa Illetes, Peguera... hi trobam la *X. newka* de forma molt alta i escalonada que viu entremesclada amb la que es considerava una simple forma, la *majoricensis* la qual s'estén fins a Palma i Establiments. Ambdues es pensava eren subespècies de *X. ferreri*, que viu a Cabrera, a Peguera i a Campos. La que sí resulta ser una subespècie de *X. ferreri* distribuïda puntualment és la *po-brensis* (de l'illa de na Pobra).

Com podeu comprovar, és complicat classificar-les, identificar-les i, a més a més, que els estudiosos es posin d'acord entre ells, perquè un investigador pot determinar que tal subespècie és una simple varietat i en canvi un altre afirmar que no. Per això, cada vegada més, els estudis genètics guanyen molt de pes en aquestes qüestions, encara que es segueixen emprant les tècniques de tota la vida: conquillologia i estudi de la genitalia.

El que podem afirmar amb seguretat és que els incendis forestals, els herbicides i la destrucció de boscos i garrigues són els principals factors que les fan desaparèixer.

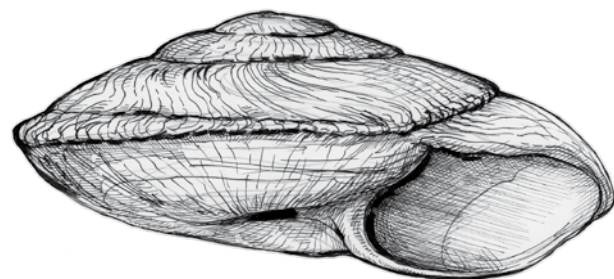
Xerocrassa frater (ventral)

Xerocrassa caroli

Xerocrassa nyeli

Xerocrassa frater muntaneri

